

NEMZETI TÁRSALKODÓ.

Második félév.

Kolozsvár, szeptember 10kén, 1841.

11. szám.

Tartalom: Főbb ohajtások országgyűléseinktől, (Szentkirályi Zsigmond) 79. l. Hiuság és szerelem, (Veress József) 81. l.

Főbb ohajtások országgyűléseinktől

némi összefüggésben az ohajtásokkal

(l. idei 8. 9. 10. Társalkodót.)

I.

Irány.

Novus „abintegro saeculorum nascitur ordo.“
Hor.

Nem csak polgárzatok 's birodalmak átfutó nagyságát, dicsőségét, 's osztályok erősödését, felvirágzását, — hanem, minden egyének lehető legnagyobb jogbiztosítását, jóllétét 's boldogságát átölelő vágy, akarat és törekedés azok, mik korunkat a' történetek minden századai közt legkitűnőbbben jellemzik. Hányszor nem tekintettünk vissza lelkünk felemelkedésében a' görög 's római köztársaságok aranykorára, melly annyi szépet 's nagyot fejtett ki, századokig csudálandót 's követendőt? —; de mindannyiszor a' szépség 's nagyság remekvonásai közt, gyászszálakban láttuk keresztül szövödni az osztályi jogkülönbség szomorító példait. Lykurg alkotmányi rendszere, a' polgári szabadság élvezetében, csak a' spártaiakra látatik kiterjedni, mellyből Lakonia több népessége alkalmasint ki volt zárva. Róma urnőnek tekinté magát a' polgárzati egész több részei felett, 's mind itt, mind ott, a' rabszolgaság 's családfők kényurasága gunyjelekként állanak a' polgári szabadság annyiszor magasztalt szerkezetében! — s a' t. A' régi germánok polgári állapotja sem mutat teljes joguralkodást.

Osztályi felsőség, jogegyenetlenség, 's elszigeteltség, legrégibb századoktól fogva, kisebb nagyobb mértékben mindég 's mindenütt akadályozták a' számosb többség anyagi 's szellemi haladását; mellyben észrevehető mozdulatok, a' democraticai alapszerkezeten nyugvó városi községek népességét ide nem értve, csak százados szakokban tűnnek fel. Mi csuda hát, ha a' néptöbbség századokig aludta kábitó álmát; 's ha százados mozdulatok után időről időre ébrededve, — midőn köztte 's a' kiváltságosok közt saját kebliből egy más osztály fejlődni kezdett, melly az értelmi túlsúly birtokában, ipar 's szorgalom túlfeszített erőködései közt eredeti érdekeihez hirtelen nem maradhatta, végre az eszmélet felriadó pillanatiban, mint medrében nem főrő felduzzadt folyam, gátot szakasztva keresett rést követelt jogainak kivívására, 's szilaj kitöréseiben pusztítólag ásott alá a' történeti joghatalom roppant bástyáinak?

Láttuk, a' hűbériség romain roppant nagyságra nőtt francia forradalom vérjeleneteit, 's azt is: hogy az anyira nyomasztó osztályi felsőség 's jogegyenetlenség helyibe, miután annak védfalai kisebb nagyobb jogtapodások közt egészen széthányattak, — végre a' hibáiban és nagyszerűségben ragyogó arcolai hős katonai kényurasága lépett; melly az 1791diki intézeteket önkényes antirevolutionalis alkotmányokkal cserélte fel, a' nemességet visszaállította, 's a' napvakító fényébe feltekintő egyfejű sast sokkal nagyobb hatalom fényivel övedzvéen, mint millyennel a' lilium valaha ragyoghatott, egyszersmind a' szabadságot is — mellyből keletkeze, — szóltan.

's mozdulatlan bálványként szegezi a' földhöz, honnan csak kevéssel az előtt a' világ minden szögébe elhangzott szabadító szava. Bukása a' hősnek a' nagynak, az olly soká győzhetetlennek, — ki azonban codexei által sokkal inkább dicsőült mint diadalának hosszú sorai által, 's szikla tömlöczében sokkal nagyobbak tetszett, mint mindeneket megrázó hatalmu délpontján, alkotmányos igazgatások 's népérdekék biztosítását huzta maga után 's ez által a' hűbériség valahai feltámadhatásának örökre gátot vetett.

Ugy látszik, ma már, politikai forradalmak 's erőszakos rázkodások után tisztultabb a' lég; mellynek végtelen ürében, a' történeti 's észjogok lassubb mozgásokban mutatkozó kibékülései közt, szépen nyúlik fel a' jogméltánylat fiatal sudara, ágokat, mellyek valahai jogegyenlőség gyümölcseit termendik, buján hajtandó. Végtelen öröm dagasztja keblünket, midőn az ezerféle jogkülönbség elválasztó magas falait, éppen azon kezek által látjuk napról napra széthordatni, mellyek azelőtt, azoknak minél nagyobb erősítését munkálák, midőn látjuk: hogy a' számos többség, az őt felemelni 's boldogítani vágyó törekedést tetthen 's akarathoz egyaránt szemlélve, nyugodt reménnyel 's erős bizalommal néz szembe, a' csalhatatlanul elkövetkezendő átalakulásoknak.

Birtoki 's személyi jogegyenlőség, korunk egyik hatalmas jelszava, 's ennek zászlói alatt, méltánylat és átengedések egyfelől, nyugodt követelések 's illő kárpótlás másfelől, az elemek, melyeknek békés egymáshatásában nagyobb rázkodások 's jogtapadások félelme nélkül boldogító léptekkel közelget az átalakulás szépóra. Ezek tűzik ki a' korszellemi irányt a' csupán anyagi érdekek felett, mellyet követve, az uralkodószekek erősödése, 's a' kormányzottak jólléte, boldogsága kétségtelenül munkáltatik. De igen csalódnék, ki ezen jótékony irányt, valamelly átfutó jelenetnek tartaná, melly mint a' mult századok különböző szakáiban feltűnő, sok más mulékony koreszmék, rövid csillogás után letűnne. Sokkal

mélyebben gyökerezett az, a' népeszmélet ropant hatású éberségébe, mellyet ma már szunyadásra bírni lehetetlen, de magába, a' jogegyenetlenség mellett soha, mint másként el nem érhető anyagi 's szellemi haladások érdekébe is, mellyek nélkül nemzetek nagyok tehetősök állandóul nem lehetnek, mellyektől tehát az uralkodó szekek fénye 's erősödése is elváhatatlan, mintsem azon, a' népeszmélet szunyadékonny állapotában, különbféle álérdekek csalékony zászlói alatt felköltött koreszmék gyanánt, állandó nyomok nélkül áthaladna, 's kielégítését szép ígéretekben 's csupa biztatásokban tanálhatná.

II.

Ipar.

Lelek 's szabad nép tesz csuda dolgokat.
Berzs.

Hogy az ipar, magában a' népéletben, kisebb nagyobb mértékben mindig 's mindenütt a' jogegyenetlenség 's osztályi jogkülönbség által akadályoztatik, olly ismert igazság, mellynek mutogatása ma már szükségfeletti. Hogy illy egyenetlenség 's különbség állapotában is, néhol élénkebb szorgalmi fejlődés mutatkozott 's mutatkozik ma is, csak olly különös helyi körülményeknek tulajdonítható, mellyeknek kedvezései mellett az, ha jogegyenlőség is hozzájárul, még nagyobb 's erőteljesebb leendett. Egyenetlenség 's különbség alatt itt csupán 's egyedül a' fekvő birtoki sajátság jogának csupán egy kiváltságos osztályrai ruházását, 's a' törvény előtti személyjogi egyenetlenséget értem.

Tehát világos, hogy nemzeteknek, mellyek jogegyenetlenség 's jogkülönbség divergens állapotában, ipar 's ebből következő közjóllét, anyagi és szellemi haladás áldásait, olly mértékben, mint egyébként lehetséges, nem élvezik, legelső, legfőbb törvényhozási feladásai közé, nem csupán 's egyedül az ipart mondhatni csak anyagilag előmozdító részletes intézkedések — de a' mellyek csakugyan korántsem mel-

lőzendők, hanem a' jogegyenlőséget létesítendő átalakulási előmunkálatok tartozzanak, ha egyéb aránt az átalakulás kissé hosszabb időtől várni kénytelen. Illy átalakítás nélkül — mellőzzük bár azon egyébiránt soha nem mellőzhető tekintetet, hogy a' társasági szövetségek jogegyenlőség nélkül a' felfejtett értelemben, magához a' szövetkezés főczéljához a' joguralkodáshoz képest, legyen az nyilvánosan kitűzöttnek vagy praesummálnak tekintve, mindég bizonyos abnormalis állapotban lenni kénytelenek, 's ez állapoton segíteni, legelső, legszentebb kötelesség—, csakugyan magok az ipar intézkedések is, utak csatornák, 's t. e. csupán a' kiváltságos kisebb részre, 's a' városokra, mellyeknek kezei közt a' gyári és műszorgalom, válhatnak teljesen jótékonyokká, nem pedig a' nagyobb részre, melly úgy szólván az eredeti természet egész összességével foglalkozik, mellynek lehető legnagyobb iparfeszültségét most, a' birtoki sajátság 's személyjogok egyetemiségének, már csak szellemi tekintetben is leverőleg ható hiánya akadályozza, melly tehát minden, a' természetet anyagilag könnyítő, 's a' termékek kölcsönös kicserélését előmozdító ipar intézkedések mellett is, mostani jogállapotában annál, mit eddig természet, sokkal többet sokkal nagyobb erőfeszítéssel természeteni bajosan fog. Láttátok-e Apolloniusz Memnonát, melly az alacson földhöz lánczolva, szeméit a' porba szegezve, némán 's mozdulatlanul ült, míg a' kelő nap első sugárai körül nem ragyogák; ilyen az ember szolgaság állapotában, többire csak életszükségi ösztönöktől izgatva némi szorgalomra. Tespedés 's hanyagság fog tehát az érintett viszonyok közt is a' nagyobb rész sorsa lenni, már pedig a' kisebb rész szorgalmi haladása köz nemzeti jóllétre nem nyithat utat.

Ott, hol jeleuleg, utak rosszaságában, vizek szabálytalanságában 's több e' félékben, közlekedés akadályait, 's ezekben az ipar hanyagságának főbb okát szeretjük keresni: birtoki sajátság 's személyjogi egyformaság mellett, egyébiránt hasonló körülmények közt, közlekedési

akadályokon 's ipar hanyagságán annyira bizonyoson nem panaszkodnánk. Szükség, kényelemvágy 's más a' nemzet értelmi és műveltségi állapotától feltételes ingerek, mint szintén a' maradék iránti gondoskodás érdekei, azok a' factorok, mellyek ha a' jogállapotokban abnormalis nincs az ipar élénkségit, néha legnagyobbaknak tetsző akadályok közt is előmozditják; miből aztán minden egyebek önként következőnek az iparintézkedések körében, mik egyébként úgy is gyökeresen nem segíthettek volna.

(Folytatása következik.)

Szentkirályi Zsigmond.

Hiuság és szerelem.

(Folytatás.)

II.

Kolozsvártt egy csinos, butorozott szobában vagyunk, hol egy atya, leány és jövődöbeli vő imint ülének mátká innepet. Solymos, édes elégüléssel legelteti szeméit leányán, míg Jenni szép tekintete Örhegyin találja a' nyugpontot. Oh a' szülőknek magasztos érzés fonja át-lelköket, ha leányukat egy való élet céljának jegyezhetik el; mert értik ők, hogy a' leánynak nem lehet egyéb az élet egyedültségben, mint tavaszi virággillat, hamar elvirágozó gyönyör. Igen, az ő létök csak férjnél nyerheti a' való életet. Illy zálogát bírja már Jenni Örhegyitől jövődöjének, 's a' tisztos atya szent ihletéssel emeli hozzájuk szavait:

„Lelkem gyermekei! hiában mondják: a' késő élet csak kínos tengődés, mert kigyermekét szereti, az előtt le van rontva ez ijesztő körkép, 's ha még boldognak is véljük őt, akkor én ez érzést nem adom ifjú örömeiért! Akar-nám éltetek paradicsommá teremteni, hogy egykor büszkén mondhassam el: én ültettem belé az anyafát! A' cél felé eszközt mutatok, enyryiből állót: — legyetek leggyöngédebb szeretők egymáshoz, szelidek, alázatosak, erényesek, mert a' világ, ha legkisebb fo-

gontyuja van hozzá: kárvallásul adja vélemény szájára bűnjóslatát a' házi életnek. Ne gondolatok egy más nélkül, 's a' gondolatot ketten adjátok át a' tettnek, mert a' házi élet csak úgy lehet összhangzó, ha ész és lélek együtt-hatással kísérnek tetteitekben. Magányban éljetez inkább mint lármás világban; mert ennek megszokása éppen úgy biztos ut az elégtelenségre, mint annak a' megnyugovásra. A' ki gyönyört keresni mindig elmegy házatól 's nem saját körében szokja izlelni, annak csak vesztett kincs lehet a' házi öröm, hova búskomolyan tér meg, ha elzajgott az idegen élv. Azonban ki hon tanulta felölelni a' csendes élet öröm- követeléseit, azt a' világ hiú eszméi nem kinozzák, éber álomtól ment, vágyai körén tul nem emelkednek, és ez — a' valódi üdv! 'S jusson eszetekbe, hogy a' uős élet veszedelmeit a' nagy világ mindig csirájában hordozza, 's csak meleg sugárok kellene hozzá, könnyen felvirágozik. Bizatok egymásban, higyjetez egymásnak; mert lelketek ha ollykor egymásközt kényes érintkezésbe jön, e' két eszmétől nyerheti a' kibékülést. A' bizodalom a' házi élet legszebb koronája, 's a' hit tündöklő gyémánt benne. Hordozátok szivetekben, 's ez legyen drága nektek, mint magyarhon koronája, melly sorsotok fedezi... szeressétek egymást... legyetez boldogok!"

A' mint beszédét végezte az atya, Örhelyi és Jennit homlokon csókolá, 's elfogulva vitte könyűit más szobába.

A' mátkapár magára maradt. Ha van két és gyönyör azon ponton midőn két szerelmes egymásnak hiszi magát, akkor Örhelyi és Jenni felette boldogok voltak ez édes hitben. Oh! e' hit első rangu gyöngye az életnek, a' többi mind másod rangu, mellyet a' szebb élet keltje teremhet! Így gondolkodtak ők, mig Örhelyi végre Jenni legelső csókjával távozott.

III.

Szerémi néhai tanácsos lakában vagyunk, ki egy hónap óta nem olvasható az élet köny-

vében, megholt. A' világ szája szerint elég sokja volt; de halála után csak leánya maradt, ki hiuságának áldozta fel apja minden keresményét, mert csillogni mások felett lelkének eleme volt, elannyéra, hogy társas körökben brilláns ujjából, 's diszöltönyes vállairól uradalmi jövedelem pompája látszék szétragyogni... Haszon-talan fényvadászok! kik a' mindennap szükségéit nem látjátok hátotok mögött, 's a' számitandó jövendőre szemet hunytatok, nézzetek Szerémi Matildra, benne a' bővön felélt multnak divat-áldozatjára ösmertek. Hol van a' ház régi zsi-baja, hol a' fény, barátok, széptevők? Nemde a' féreg oda hagyja a' holt testet, ha az élető tápot kiszívta belőle?! Egy egy hitelező jelenik meg fizethetés reménye nélkül, 's szeme végig-len futkos a' pecséttel zárt ékes szekrény's butorokon. Nem meri követeléseit Matild elébe tárni, hisz jól látja, hogy itt semmi nem övé, mint nagyszerű fájdalma. Az emberi szívnek ezer fájdalma között van egy első, melly a' többin győzedelmet tud venni, háttérbe tolja, hogy magára annál élesebben gyötörjen. Így van Matild. Hol van a' mátká? kérdi ő magában, 's lelke nem nevez meg több bánatot, ez elég a' türés kinjainak; mert ő szeretett's csalatva van. Szívében Örhelyi a' feszítő ütér, 's megemlékezik ollykor Hamvay Kálmánról is.

— Ki lakolt valaha ennyére világi bohóságokért — beszélt magához Matild, — ki semmisülhetett illy törpévé mint én azért, mert körülményei felett szerette a' világot? Oh! hisz ezerek futják így az életet, 's én csufosjátéka lettem álfényeknek, akkor, midőn ők vakulás nélkül üzik tovább szégyenöket! Ah! nem merek utczára menni, hisz ujjal mutatva kiáltanak utánam: „Nézzétek a' hajdan büszke úrleányt! atyja halálával sirba száll kenyerere, nincs mit vállaira vessen; apját is ő dugta el; mert követeléseit már elégtelen volt bétölteni, félt, hogy hitelezői élve nyakába omlanak, 's megholt, leánya ölte meg!“ 'S egy más csoport talán visszahangzaná: „Nézzétek a' nagyravágyó mátkaleányt, ki oltár elébe sem mert magához ha-

sonlóval menni, félt, hogy élelmét két kézzel kell megszereznie! 's most Ör helyi a' méltóságos mátká elszállt a' gyászvirágról egy más méltóbbhoz! " . . . Hah! jól ösmerem gunyos nyelveteket, tiétek a' balitélet, enyim volt a' szerelem, én adott szavamat ezért játsztam el! oh Kálmán bocsáss meg! vagy ne ne, hisz én Ör helyinek nem tudok megbocsátani. —

E' pillanatban az ajtó felnyilott, Hamvay Kálmán lépett bé. Matild egy sikoltással adá tudtára, hogy jelenléte nem kedvező hatással működik lelkületére. Szünet lön. Két ember állt szemközt a' balsors egyenruhájában, mellyet egy nő, szerencsétlenségére szabott fel — halotti köntösül. Egymásra néztek, 's a' multak emléke lépett közükbe. Ne mondjátok, hogy édes az emlék a' multak gyönyörére, mert hova képzelmek sohajtások között tér meg, ott csak fájdalommal mulathattok, 's ha már végkép eltermett a' gyönyör élv, hallani fogjátok kisértő vágyaitok e' szózatát: mért nem voltál örökkévaló!! . . . E' fájdalmas szakában voltak Kálmán és Matild a' visszaemlékezés kinainak, míg végre Matild ajkai, könyüi kiséretében szólásra nyiltak:

„Nem hihetém kegyedről, hogy ennyire kívánjon büntetni jelenlétével, 's nem tiszteli fájdalmaiban azt, kit egykor . . . szeretett! oh Kálmán Kálmán! bár megérdemlem; de ez még is sok.“

„Én nem büntetni jelentem meg, kegyed iránt szívem nem ösmer illy indulatot. Matild! én védeni jöttem önt, kit szerencse, 's minden minden elhagyott! Ne féljen, számadást a' multakért nem fogok kérni, úgy fogadjon el csak mint legjobb, leghivebb emberét.“

„Hah! mint megnyilalt szívem! Ön nagy szerűn tud bosszulni, 's ez még inkább fáj! . . . Nem nem, hisz tréfál velem, ember nem képes ennyire. . . . Oh! vesse le a' Jézus alakját, 's öltse fel az emberét! . . . Gunyoljon, fenyegetsen, mondja, hitszegő vagyok, hogy egy ifju reményét öltem el! igen igen, ezt megérdemlem, ez jobban esik, csak ne büntessen

illy nagylelkűleg; mert olyanra vesztegeti, ki önt megcsalta!“

„Ne ássa fel a' multakat sirjából, ha rajtam könyörülni kíván. Én nem tudom érzésimet kijátszani, ha szeretek, a' képmutatást sem bírom; az mindegy ha elrabolják is lelkem tárgyát, ha szerelmemet nem tudják. Igen Matild, kímélni tanított szívem azt, kivel keblem teli van. . . . De hagyjuk ezt. Van-e kegyednek ügyvéde? én bajain segíteni akarok.“

„Nem lehet. Adósságaink nyilvánosak, a' kötlevelek tiszták. Hagyjuk is ezt, nekem már semmire sincs szükségem, nem akarom túlélni a' gyalázatot!! Oh mondjon csak engesztelő szózatot, én hibáimért siromba megyek!“

„Ott béke, nyugalom van, földi érdekek nem hatnak át a' fővény paláston! . . . De Matild, szívem kinez, még szólnom kell egyet. . . . Oh! mondja, hitesse el, hogy nem gyűlölet volt mi tölem elszakasztotta, mondja, hogy szeretett, 's a' hitszegő Ör helyihez csak hiuság nagyra vágyás, nem szerelem csábitotta; mondja kegyed, hogy kivetkezett ez indulatból, hogy számomra lehet még szívében szerelem, 's ekkor . . . vegye át bűnbocsátó lelkemet, ha ereje van hozzá — boldogiton! Oh! Matild szóljon, de . . . igazat!“

„Igazat? szólt habozva Matild, — igen, önnek nagy igaza van bennem kétkedni. Ne féljen kit régi bűnei elértek, az nem fog többé ujjakan átszaladni, ha a' gyilkos öntudat tüze felég keblében! . . . Kálmán! lelkem a' szenvedéseknek áruba bocsátott műve lett, mellyet kegyednél hamisan megmenthetnék ugyan; de nem kell, vegyék, nem akarom az alkut önnek életáldozatával felbontani; mert kit egyszer szerelemben boldogtalanná tettünk: hol van erő öt viszont boldogítani tudni? . . . Én Ör helyit szerettem, igen Kálmán — szerettem. Meglehet a' hiuság, nagyra vágy táplálatot nyujtottak szenvedélyemnek, 's az érdekek csábitottak, deszerelmem iránta úgy érzem szívémből nyilott fel, 's a' szív megkívánja a' magáét a' nélkül hogy a' hiuság eszméivel értekezést tartson. Ezzel nem akarom

menteni magam; hisz volt idő, mikor ön egyedül állt lelkemben, nem tudva, nem gondolva másról, mint kegyedről; 's most átváltott jelenem vádokkal lépett fel ön nevébeu multjaimra, mint talán elbuzdott utánnomaitaira a' valóság képmásának, hol én valék a' változékony rajzoló! . . . De mit éntehetek róla? ha nem tudám, hogy a' jövendő egy új, de hamis vendégével fog szívemnek hizelegni. Oh Kálmán! az adott szó vissza nem térhetugyan; de a' szív megtudja érzéseit másolni!

„Értem. Kegyed szereti hát Örhelyit, és engem — csak szeretett! Oh! mi mélyen elmerültem fájdalmam sulya alatt, le a' habzó vértorlatok fenekére, 's a' tengerbe vetett kő nem tud többé önerején partra vergődni!“ Szólt Kálmán olly hangulattal, mint ki végreménye omladékain szólal fel.

„Most már hitesse el magával, hogy szerelmem ön iránt való volt, mig felélt az újérzelem, meghazudni a' boldogítóbbat. Igen, nem akarom önt megcsalni, azért — megvagyunk halva egymásnak, én többé nem tudom boldogítani; de akarom, 's imádkozni fogok, hogy isten kezeiből vegye vissza, mit én változó szívvel raboltam el, 's mit vissza adni nincs hatalmamban. . . . Oh Kálmán! mint fáj, hogy ön szeretni tud engem, 's én nem birom felkölteni viszont lángomat! . . . De egy bocsánat szót kérek utoljára, hogy ennyi kinkközött utazzék át lelkemen azon élv szikrája, melly a' kísértetek között is vigasztalásra hí!“

„A' hol vádolni nincs erőnk, szólt Kálmán, ott megbocsátani csekély tett. Én kegyeddel kibékültem, de nem — magammal. Oh az ember magával nehezebben tanult kibékülni, mint ezer viszályban — másokkal; és ha a' szerencsétlenség szívéből fejébe huzódik, egy gyilkos áll elő: a' rögzött eszme, melly hitén, reményén keresztül hasít, mint egy életér-vágó, mig eljön az egyetlen mentő: az orvos halál. Oh! Matild, ha élni annyit tesz, mint hiven ragaszkodni természet és világhoz, akkor elmondhatom; addig éltem, mig szerelme értem élt. Két

életem volt, 's hogy mind a' kettőt elvette: ne legyen az isten idegen szerencséjéhez!“

E' perczben a' piaczsor kövezete megzörrent, 's Matiid szemei Örhelyi kocsját pillanták meg. Rémülten rohant az ablakhoz; 's a' látvány elragadá eszméletét. Örhelyi után még néhány kocsi zörgött el.

„Hah! nem látá ön a' hűtlen mátkát? Ne nézzen reám, nem csak én vagyok az, beszélt rémesen Matild. Nézzen tova a' Solymosház felé, hova a' nászsereg tart, 's ha Örhelyit látá, nézzen fel az ablakra, látni fogja a' menyasszonyt is. Fejéu virágkoszorú, hajában arany rezgő, vállain innepélyi pompa, mintha isten elébe készült volna hitet mondani. Szóljon csak: hányadik ma?“

„Huszonkettődik.“

„Úgy van, huszankettődike az esküvő nap. Jegyezze fel e' napot, 's nevezzen engem Máriának; mert Örhelyi éltem romjaiból szerkesztet egy emelvényt, 's azon szállit fel ma egy leányt menyországba — menyasszonynak.“

„Menyasszonynak? mi szép szó ez, olly szép, mint rövid ideig tartó, alig tart meg huszannégy óráig. Igen, a' nap ha leáldozott egy menyasszony felett, örök bucsut vesz tőle, 's reggel mint asszonyt, úgy köszönti, mert a' névtől már elszakadt a' meny, 's csak . . . asszonynak marad. Asszonynak marad? miért irtóztam keresztül e' nevezettől, mintha lucretiai események hangoznának foglalatlába? miért tűnek agyamba olly asszonyok, kik kéjvadászatokban elesküszik férjök hamvait, siró gyermekök boldogságát? kik sajtó alá viszik becsületjek, hogy egy család kérjen számadást tőlök a' bélyegért, mellyet féktelen életökkel reá sütöttek? És ők is voltak menyasszonyok, boldogok boldogítók, mig asszonyok lettek! Nem értem en magam, képzetem e' névre borzadalommal telik, 's eddig elé nem érzett irtózat járdal fel szívemtől eszemig. . . Matild és szerelem! mentsetek meg, különben megátkozom éltetek!“

„Kálmán! Kálmán! hangzott az ablakon kívül — ma 22-dike, esküvőre jőj, ha szerettél!“

Kálmán e' hangra, borongó eszméi között kitekintett, 's az utczán Matildot pillantá meg, ki észrevétlenül suhant ki szobájából, míg Kálmán magába merülve beszélt. Reszketve bámult utána, 's miután magához tért, fájdalom titkolhatatlan kinaival látjuk Matild után a' Solymosház felé haladni.

IV.

Egy pompás teremben vagyunk, Solymos palotájában, hol kevés számból álló, de válogatott társaság áll kört szent várakozásban. A' terem lefolyó vilárai ezernyi alakban tükrözték fel a' hivatalosokat, 's a' függő őscsalád képek bámulva néztek el e' jelenésen, irigyelve köztök egy élő képet, kire a' természet dusabban küldte gyönyöreit, mint rájuk a' szűk kezű képművész. Oh ez arcz a' terem falainak legelső festvénye lenne, ha festő a' természetet hiven vissza adná benne. 'S ez arcz Solymos Jennié vala, ki Örhelyi karán most lépett elé a' kör középre. Mély csend lön.

Egy ékes pap prófétai arcczal lép ekkor eléjük, 's szavait Örhelyihez intézi:

„Szereti-e e' hölgyet, kit jobbán tart?”

„Igen.” Felelt Örhelyi. Jenni elpirult, 's földre szegzé szemeit.

Egy halvány leány lépett bé ekkor a' terembe gyász öltözetben, szemei az esküvő pár elé futottak, 's szívének hirtelen ütése elfogá a' sikoltást ajkairól. Odább haladott; de tagjai alig segíték.

„Birja-e más valaki adott szavát szeretett mátkáján kívül?” kérdé tovább a' szent atya.

„Nem.” Felelt Örhelyi 's gondolatjában viszsza monda vallomását.

„Ne higyjétek! Ő hazud, az isten előtt hazud. Én levék szá . . . vá . . . nak . . . áldozat . . . ja!” Kiáltott fel Szerémi Matild 's földre ájult. Ijedve robantak közelébe 's felsegítették.

Örhelyi zavart lön, Jenni rosszul lett, 's a' pap nem érté mi történik körülte.

Hidegviz ereje által eszméletre hozák Ma-

tildot; de lélek ébersége elhagyá, 's téveszmélete örült hangokat csalt ki ajkain. A' násznép bámulva hallgatta.

„Igen, én birom Örhelyi adott szavát, szép volt az mint villám, melly embert öl fojtó tűzével. Ah! mi drága volt e' szó, megvette életem minden boldogságát! Jertek csak hozzám, egy bársony szekrénykét bontok fel nektek, ott fekszenek mint egy nyujtóztatón Örhelyi emlékfürtei ezüst drótokba szoritva, 's nyuljatok a' szekrény fenekére, ott egy halom aranyos szegélyü szerelmes levél; rendre olvassátok el, a' mennyi mind, mind szerelmet kér üdv és menyország ígéreteért. Imádkozni tanultam e' levelekből, mint ti imakönyveitekből; ah! de a' ti imátok ég ölelte fel, az enyim egy ember hazudsága volt! 'S látjátok mi lesz egy szegény leányból, ha a' csalódás megöli hitének minden erejét! Egy arczképet is leltek ott, hívet az eredetihez; de festője nem tudott neki szívet rajzolni, lélek és élettelen birom, 's talán ha szíve volna az is elhagyándana, mint elhagyott az eredet. Oh! az felette fáj, hogy hittem neki; 's most kérdjétek: boldogít-e a' hit, ha emberbe rakjuk le vallásunk e' szent felét? Oh adjátok vissza hitemet, 's én oltár előtt fogadást teszek, hogy soha többé embernek nem adandom át, adjátok vissza szerelmem, 's arczomat pusztítom el, hogy többé senki ne kérje vissza azt. És ha bűnhődést érdelek, találhattok-e ennél nagyobbat, mint az életet szegényen, szerelem gyönyöre nélkül élni? . . . Hah! ti most kinevetnétek engem, gunyolnátok, ha illy szent innepély előtt nem lennétek; de látom résztvevő arczátok, szántok ugy-e? mert tudjátok, hogy isten szava nem enged embert emberrel szerencsétlenségében gunyolódni. Oh ti képmutatók! miért a' száanalom könyűi szemetek? vagy isten működik bennetek? Nem nem, menjete csak utczákra, hol a' mondák divat-kuffarai napi történeteket hajhásznak, ott víg, nevetető beszélyeket fogtok tartani arról, mit most láttatok, 's élelményt osztogatni belőle másoknak is, hogy legyen min szívök örömdagad-

jon, 's örüljenek az örülőkkel. Igen igen, ott ordítani fogtok a' hír-éhes farkasokkal, felszáradand könyűtök szemetekről, 's helyette gunyos kacaj huzódik ajkatokra, ki fog költözni a' szánalom színe kebletekből, hisz' úgy is csak egy szerencsétlen leány forog kérdésben, 's ez nemde csekély feladat a' mai világban?... És ti ékes mátkapár! mit reszkettek? hova futott arczsinetek el? Esküdjete! hiszen a' vőlegénynek adott szavát rajtam 's a' menyasszonyon kívül senki nem bírja, 's egy férfinak ha két szerelmese van, még nem sok! Esküdjete, ha teszük én is mondani fogom a' hitet; mert egy férfinak, tudjátok meg, egy nő nem elég! "Itt kezeibe rejté arczát, 's egy bizonyos változási szakon ment keresztül.

„Uraim! kiáltott boszusan Örhelyi, rendőrt elő, e' követelő hölgy vallásunk sacramentumát becsteleníté meg!“

Ekkor előlépett Hamvay Kálmán, 's szólt: „Örhelyi úr! a' becsteleníté ön! E' hölgyet elcsábította, 's fájdalma örülten ragadá ide; mert a' téveszmék tévútakon ragadják a' képzetet a' vesztett valósághoz. Azért én védeni fogom őt, 's őnt ezennel érdemtelennek nyilvánítom hitet mondani! Avvagy szóljon az atya, 's mentse meg leányát a' csábító körmök közül!“

„Ezen urnak igaza van, szólt Solymos, én az ünnepélyt a' jobb időkért félbeszakasztom!“

„Nem tudom mit tevék, beszélt Matild, de érzem, hogy borzasztót tettem. Oh! bocsásson meg szép menyasszony, ha zavartam boldogságában! bírja vőlegényét, nekem semmi követeléselem hozzá. A' bársony szekrénykét kulcsával együtt átfogom küldeni; nyissa fel, vagy temesse földbe, vagy adja lángoknak, hogy elegyüljön össze boldogságom hideg hamvával, nekem nem kell többé a' csábító ereklye, csak kegyed boldog lehessen helyettem.“

Solymos Jenni elképpelve mint egy alabás-

trom szobor ellépett Örhelyi mellől, 's ajkai felnyiltak:

„„„Kegyed jókor jött szerencsétlen társleány, a' csomót még ellehet oldani. Igen, én esküt akarék mondani Örhelyinek, 's most isten előtt mondok le róla; mert a' ki elég erős volt egy leány boldogságát ennyire eljátszani, annak nem lehet hivatása arra, hogy egy szelid nőt tiszta értelemben boldogítani tudjon. Megcsalni, csak gyöngédtelan szív műve lehet, 's vajmi nagy oka van egy leánynak illy férjtől irtózni tanulni; mert ha a' szerelem elrepült, hol a' védhely egy szerencsétlen nő menekülésére? Igen Örhelyi úr, bár szerettem önt, e' percztől fogva elvagyunk válva.“““

„Jenni! az égre kérem, mit mivel ön? kiáltott Örhelyi.

„„„Lemondok önről; felelt Jenni, de tisztelni fogom, ha Szerémi Matildot nőül veendi. Oh adja vissza életét, ő még boldog leend kegyed birtokában!“““

„„„Az égre! illy hölgyi számára nincs teremtvé férfi szív!““ felszólalt Hamvay Kálmán, 's az egész társaság bámulta nagyságában.

„„„Jer jer, atyád keblére jó leány, hadd öleljem el fájdalmadat, 's karjaim között mondassam rád: te nagy voltál! Igen, így ösmeretek, illyennek neveltelek!... És kegyed Örhelyi úr! hallotta leányom szavait? mutassa meg, hogy méltó lett volna hozzá; tegye azt mire felhívta, mit becsületes embernek tennie kell!“““

Örhelyi hallgatott, míg végre felelet helyett szégyenülve rohant ki, 's utána nem sokára az egész terem üres lett.

(Vége közelebről.)

Veress József.